

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

*ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ*

*ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ*

*Հետազոտության թեման՝ Էպոսի դերը հայրենասիրության և ազգային
արժեհամակարգի ձևավորման գործում*

Առարկան՝ Հայոց լեզու և գրականություն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Հասմիկ Գիվարգիզյան

Ուսումնական հաստատություն՝ Արտաշատի թիվ 2 հ/դ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ԷՊՈՍԻ ԴԵՐԸ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԺԵՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՋԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ.....	5
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....	14
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ	15

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր երկրում աշակերտների արժեքային համակարգի ձևավորումը ներառված է ՀՀ պետական չափորոշչում՝ որպես կրթության բովանդակային բաղադրիչ: Յուրաքանչյուր ուսումնական առարկայի մասով սովորողների պատրաստվածությանը ներկայացվող գիտելիքային պահանջների մեջ առանձին կետով նաև նշվում են արժեքները և դրանց ձևավորումը: Այսօր աճող սերնդի դաստիարակության գործն ընթանում է տարբեր հանգամանքների ազդեցության ներքո՝ ժողովրդագրական, ազգային-մշակութային, ընտանեկան, կրթական, հասարակական, սոցիալական և այլն: Հաշվի առնելով բազմաթիվ այս և այլ հանգամանքներ՝ ժամանակակից մանկավարժության համար խնդիր է դառնում սովորողների ազգային գիտակցության ձևավորումը սեփական ժողովրդի պատմության ու մշակույթի հենքի վրա՝ չանտեսելով համամարդկային արժեքները: Նոր սերնդի արժեհամակարգի ձևավորման, կրթության և դաստիարակության գործում լուրջ անելիքներ ունի հայ դպրոցը, որի գերնպատակն է՝ կերտել բարոյական, ազգային արժեքներով օժտված, ազգային նկարագիր ունեցող սերունդ:

Էպոսի ուսուցումը և յուրացումը եղել է և մնում է հայ դպրոցի գրականության ուսուցչի հիմնական խնդիրներից մեկը:

Ժամանակակից մանկավարժության նպատակն է դաստիարակել, կերտել քննադատական միտք ունեցող, ինքնուրույն, ինքնակրթությամբ մշտական զարգացումը կարևորող, բարձր պատասխանատվությամբ հասարակության անդամ, անհատ, որը կկարողանա համարձակ ընդառաջ գնալ այն բոլոր մարտահրավերներին, որոնք ընթացող ժամանակը մշտապես դնելու է իր, իր հայրենիքի և աշխարհի առջև:

Թեմայի կարևորությունը. Ժամանակակից աշխարհում մի կողմից լայն հնարավորություններ են ստեղծվում տարբեր պետությունների ու ազգերի միջև երկխոսության կայացման և սոցիալ-մշակութային պատնեշների հաղթահարման համար, մյուս կողմից մշակութային համահարթեցման գործընթացները, բարոյական արժեհամակարգերի փոխակերպումները, համամարդկային արժեքների ընդհանուր հարթակի ձևավորման միտումները հրատապ են դարձնում համամարդկայինի մեջ

ազգային ինքնության պահպանման ու արդիականացման խնդիրները: Համաշխարհայնացման գործընթացներին զուգահեռ՝ օրեցօր ավելանում են էթնիկական և կրոնական հիմքի վրա տեղի ունեցող հակամարտությունները:

Թեմայի հիմնական հարցադրումը. Հայ գրականության ժամերին Էպոսի գաղափարախոսությունն ի՞նչ ազդեցություն ունի աշակերտների մոտ հայրենասիրության և արժեհամակարգի ձևավորման գործընթացում:

Թեմայի առնչությունը խաչվող հասկացությունների հետ . Հանրակրթական պետական չափորոշչի մեջ ներառված են նաև խաչվող հասկացությունները: Թեման այլ առարկաների հետ կապը կարող ենք ցույց տալ «Անհատներ և հարաբերություններ» և «Անհատական և մշակութային արժեհամակարգ» խաչվող հասկացություններով:

Թեմայի արդիականությունը. Համատարած փոփոխությունների և փոխակերպումների հետևանքով առաջացած խառնաշփոթը նպաստում է «ինքնութենական խուճապի» տարածմանը, հատկապես, երբ արագ կողմնորոշվելու անհրաժեշտությունը մեծանում է, և փոփոխությունների հորձանուտում ավելի է խորանում ինքնության ճգնաժամը: Այսպիսի պայմաններում «Ես»-ն առավել քան երբևէ «Մենք»-ի պաշտպանության կարիքն ունի:

Այսպիսով, հարափոփոխ իրականության մեջ տարատեսակ մարտահրավերներին դիմակայելու համար անխուսափելի են դառնում ազգային ինքնությանն առնչվող պատմական ու տեսական հարցերի քննարկումը, անհատական ու ազգային ինքնության կերպափոխումների իմաստավորումն ու արժևորումը:

Ազգային ինքնության հիմնախնդիրը հայերիս համար կարևոր է նախ և առաջ այն պատճառով, որ մեր հայրենակիցների զգալի մասն ապրում է հայրենիքից հեռու, որտեղ ձուլվելու վտանգն առավել մեծ է: Նույն խնդիրը ծառայած է նաև հայրենիքում ապրող հայ հասարակության այն հատվածի առջև, որն անհաղորդ է ազգային արժեքներին:

Թեմայի նպատակը. Էպոսի կարևոր և նշանակալի դերը աշակերտների հայրենասիրական դաստիարակության և արժեքային համակարգի ձևավորման գործում, ուր նշանակություն ունի նաև պատմական հիշողությունը, որով իմաստավորվում է տվյալ ազգի անցյալը և հյուսվում նրա ինքնության «ոստայնը»:

**ԷՊՈՍԻ ԴԵՐՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՐԺԵՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ**

Բանավոր հիշողությունում լավագույնս արտացոլվում է այն ամենը, ինչը հայտնվել է պատմագրության լուսանցքում: Այս իմաստով բանահյուսության նշանակությունն անուրանալի է, քանի որ այն թույլ է տալիս բացահայտել ինքնության խորքային շերտերը, որոնք, դուրս մնալով գրավոր պատմության էջերից, դրսևորվել են մշակույթի մեջ որպես առասպել, հեքիաթ, էպոս և այլն: Դիմակայելով ժամանակի կործանիչ ազդեցությանը դրանք չեն մոռացվում, այլ փոխանցվում են սերնդեսերունդ՝ հանդես գալով իբրև հավաքական ինքնության յուրօրինակ այցեքարտ: Հաշվի առնելով ժողովրդական բանահյուսության, մասնավորապես՝ էպոսի դերն ու նշանակությունն ազգային ինքնաճանաչողության գործում, հետազոտական աշխատանքի մեջ ուսումնասիրության առարկա է դարձել «Մասնա ծոեր» էպոսը և նրա դերը հայրենասիրության և ազգային արժեհամակարգի ձևավորման գործում:

Հայկական էպոսում արտահայտվել է հայի հավաքական կերպարը՝ իր բոլոր ներքին հակասություններով, սխրագործություններով ու դավաճանություններով, մեծագործություններով ու ազգադավ անտարբերությամբ, օտարամոլությամբ ու անմնացորդ նվիրումի արտահայտություններով:

Էպոսի հերոսների կերպարներում հայ մարդու հոգեկերտվածքի յուրահատկությունները դրսևորվել են դիցաբանական սյուժեների «զգեստավորմամբ», այլաբանական դիպվածներով և ծածկագրված խորհուրդներով, որոնք կարոտ են գաղտնագերծման և բազմակողմանի քննության:

Հայկական էպոսում արտացոլվել են հայոց բարոյական արժեհամակարգի անկյունաքարային գաղափարները, արծարծվել մարդասիրական բազմաթիվ հիմնախնդիրներ, որոնց ուսումնասիրությունն արդիական է ժամանակակից քաղաքակրթական շարժընթացների համատեքստում: Էպոսում արտացոլված են ազգային ինքնության նկարագրական գծերը, որոնց բացահայտումը կարող է հնարավորություններ ընձեռնել քաղաքակրթական արդի հիմնախնդիրների

իմաստավորման, մերօրյա իրականության բազմաթիվ թերիների ախտորոշման և հաղթահարման համար: Հումանիտար տարբեր գիտությունների հետազոտողներն ընդգծում են էպոսի էական նշանակությունն ազգային արժեքների ձևավորման ու պահպանման գործում՝ փաստելով ազգային ինքնության արդիականացման և նորոգման բարդ գործընթացում այդ հավաքական և բացառիկ ստեղծագործության մեծ դերը, հիմնախնդրի գիտական մշակվածությունը:

Չնայած հազարամյակների պատմություն ունենալուն հայկական էպոսը, որը հայտնի է «Սասնա ծռեր» կամ «Սասունցի Դավիթ» անվամբ, գիտական ուսումնասիրությունների առարկա է դարձել միայն սկսած XIX դարավերջից:

Հայկական էպոսի ուսումնասիրությունների ռահվիրանն ու նախակարապետը Գարեգին Սրվանձտյանցն է, որն էպոսը գրի է առել 1874 թվականին «Գրոց ու բրոց» խորագիրը կրող գրքույկում: Էպոսի գրառումից հետո սկսվեցին որոնումներ և տարբեր սերունդների բանահավաքների կողմից գրառվեցին շուրջ 160 նոր պատումներ: Թեև հայկական էպոսի ուսումնասիրությունների հետագա ընթացքը եղել է բավականին արգասաբեր, այդուհանդերձ այսօր էլ առկա են որոշակի տարաձայնություններ հայկական էպոսի ծագման, կառուցվածքի, բովանդակային մեկնաբանությունների առնչությամբ:

«Սասնա ծռեր» էպոսը ձևավորվել է VIII-X դարերում տեղի ունեցած պատմական մեծ իրադարձությունների ընթացքում՝ որպես արաբ զավթիչների դեմ հայության մղած տևական պայքարի և նվաճված անկախության գեղարվեստական արտահայտություն: Էպոսն արտացոլում է հայ ժողովրդի հավաքական մտածողությունը, նրա կենսասիրությունն ու բարոյական ըմբռնումները, և, որ ամենակարևորն է, ազատասիրական ոգին: Դյուցազներգությունը բաղկացած է չորս ճյուղից՝ «Սանասար և Բաղդասար», «Մեծ Մհեր», «Սասունցի Դավիթ» և «Փոքր Մհեր»: Էպոսը կոչվում է «Սասնա ծռեր»: «Ծուռ» բառը հայերենում նշանակում է դիվահար, խենթավուն, խելահեղ, քաջ, և

¹ Մ.Գիլավյան, Ժամանակակից հայ մանկագիր բանաստեղծներ, Ե., 2005: էջ 15-22

² Լ. Ներսիսյան, Նորագույն շրջանի մանկապատանեկան արձակը, Ե., 2004 էջ 63-65

իմաստային այս տարբերակներից յուրաքանչյուրը էպոսի հերոսների համար բնորոշ է նրանց կյանքի այս կամ այն պարագայում:

Էպոսն անվանում են նաև «Ջոջանց տուն», այսինքն՝ «Մեծերի տուն», «Ավագների տուն», «Հսկաների տուն», «Քաջաց տուն»: Այդ քաջաց տոհմին պատկանող կանանցից է սերվում հերոսների երեք կրտսեր սերունդ:

Էպոսի գաղափարական բովանդակության հիմնական առանցքը հայրենասիրությունն է, որն իր մարմնավորումն է գտել Սասնա դյուցազունների կերպարներում:

«Սասնա ծռեր» էպոսի չորս ճյուղերից ամենանշանավորը եւ հայ ժողովրդին ամենահոգեհարազատը «Սասունցի Դավիթ» ճյուղն է: Այստեղ հայ ժողովուրդը նգովում է նենգ իշխաններին և փառաբանում հայրենասեր, ուժեղ, քաջ հերոս Դավիթին: Դավիթը դեռ փոքր ժամանակ Մելիքին ցույց է տալիս իր ուժը, նա չի հնազանդվում Մելիքին, չի անցնում թրի տակով: Մելիքի պատերազմ հայտարարելը Սասնա քաղաքին առիթ է հանդիսանում՝ Դավիթն ի ցույց դնելու իր խոհեմությունն ու բազկի ուժը: Նա հասկանում է, որ այդ պատերազմը ուղղված է իր դեմ, այլ ոչ իր անմեղ ժողովրդի, ուստի եւ այս պատերազմին չպետք է մասնակից դառնային և ոչ մեկի անմեղ ժողովուրդը: Այսպես, Դավիթը վերցնելով իր հոր զենքն ու զրահը, գնում է Մսրա աշխարհ ճանապարհին զգուշացնելով իր գալուստի մասին Մսրա աշխարհին:

-Էհե՛յ, ով քնած է՝ արթուն կացեք,

Ով արթուն է՝ ձիե՛ր թամբեք,

Ով թամբել է՝ զենքե՛ր կապեք,

Ով կապել է՝ ելե՛ք, հեծե՛ք,

Չասեք Դավիթ գող-գող էկավ Գող գող զնաց:

Հանդիպելով երես առ երես՝ Դավիթը եւս մեկ անգամ արիություն եւ դաստիարակություն է ցուցադրում Մելիքին, Մսրա ժողովրդին: Մելիքի խնդրանքով արդեն պայմանավորված երեքական հարվածներից առաջին եռյակը ուղղում է Դավիթի դեմ Մելիքը: Սակայն Դավիթն կանգնած է մնում, ասես մի վիթխարի լեռ, որը դիմադրում

է ցանկացած արհավիրքի:

Հերթը հասնում է Դավթին: Առաջին երկու հարվածները նա Մելիքի մոր և քրոջ խնդրանքով բաշխում է նրանց, չէ՞ որ նրանք են պահել, մեծացրել իրեն: Սակայն երրորդ հարվածը այնքան ուժեղ է լինում, որ այն քառասուն գոմշի կաշի վրան քաշած Մելքին կիսում է մեջտեղից: Այս պատկերը շատ խորը արտացոլվում է հայ ժողովրդի մեջ և գեղեցիկ արտաբերվում էպոսում.

-Կանչեց, զարկեց, Թուր Կեծակին Կըտրեց քառսուն ջաղացի քար,

Կըտրեց քառսուն գոմշի կաշին, Կըտրեց հրեշ Մըսրա Մելքին:

Ու յոթ գազ էլ մտավ գետին, գնաց, հասավ մինչև սեւ ջուր:

Էպոսն ստեղծող ժողովուրդն իր լավագույն իդեալը մարմնավորել է ոչ միայն Սասնա դյուցազունների միջոցով, այլև դրանց կրողներ է դարձրել կին հերոսներին:

Նրանք ևս օժտված են դյուցազնական հատկանիշներով, հայրենասիրությամբ ու ժողովրդասիրությամբ, արժանապատվության բարձր զգացումով ու բնավորության ուժեղ գծերով: Եվ այդ ամենը շաղախված այն անմնացորդ սիրով ու ջերմ հոգատարությամբ, որ տածում են իրենց սիրելիների նկատմամբ:

Անմոռանալի է Ծովինարի անձնագոհությունը, որով փաստորեն սկսվում է էպոսը: Միայն ճշմարիտ հայրենասիրությունն ու ժողովրդասիրությունը կարող են թելադրել նրա ընտրությունը:

Ես մեկ ջան եմ, էրթամ, կորսըվիմ,

Քանց մեր Հայաստան էրկիր ավերվի,

Էն հազար-հազար հոգիք կորուսանին:

Մերի մահվանից հետո Դեղձուն Ծամը յոթ դռների հետև սուգ է պահում մինչև այն պահը, երբ Դավիթը գնում է Մելիքի դեմ կովելու: Ինչպիսի խոր սիրով ու ջերմությամբ է հնչում քան տարվա սգից դուրս եկած տասի խոսքը Քուռկիկ Ջալալիին:

Դեռևս 1939 թվականին՝ «Սասունցի Դավիթ» ստեղծման հազարամյա հոբելյանի առիթով, մեր բանահավաքների ու բանագետների ջանքերով գրի առնված շուրջ վաթսուն տարբերակների հիման վրա ստեղծվեց էպոսի համահավաք տեքստը: Սակայն պրպտումներն ու որոնումները շարունակվեցին ու շարունակվում են: Այսօր հրապարակի վրա գտնվող հարյուրից ավելի տարբերակների առկայությունը հասունացրել է էպոսի նոր համահավաք տեքստի ստեղծման անհրաժեշտությունը: Դա հնարավորություն կտա էպոսը հարստացնել նոր գծերով ու հատկանիշներով, որ առկա են վերջին տասնամյակներին հայտնաբերված տարբերակներում:

Հայտնի է, որ համաշխարհային ճանաչում ունեցող էպոսներից շատերը հիմնականում գրավոր մշակման ճանապարհով են հասել մեզ: Դա ինքնին ենթադրում է, որ այդ էպոսները, ինչքան էլ, ասենք, հարազատ են մնացել ժողովրդական ստեղծագործության ոգուն և էությանը, այնուամենայնիվ, իրենց վրա կրում են անհատական ստեղծագործության կնիքը: Այդ մասին են վկայում Հոմերոսի «Իլիականից» ու «Ոդիսականից» մինչև Թումանյանի «Սասունցի Դավիթ» պոեմը:

Մեր էպոսը մեզ է հասել անաղարտ վիճակում, առանց անցնելու անհատական ստեղծագործության բովով, որով ավելի է բարձրանում նրա արժեքը որպես բուն ժողովրդական մտածելակերպի արտահայտություն: Եվ եթե այսօր խոսք է բացվում

«Սասունցի Դավիթ» հարյուրամյա գրավոր կյանքի մասին, դրա տակ հասկանում ենք ժողովրդի կենդանի խոսքից կատարված ստուգապատում գրառումները միայն: Ժողովրդի անաղարտ ստեղծագործություն լինելու հանգամանքը մեր էպոսի յուրահատուկ ու տարբերակիչ գծերից մեկն է:

Այսպիսով, մեծ է հայկական էպոսի դերը ամբողջ աշխարհին հայկական արիությունն ու մարտական ոգին ցուցադրելու գործում: Եվ զարմանալի չէ, որ հայկական էպոսը ճանաչվել է լավագույնը մնացած ժողովրդների էպոսների մեջ:

⁴ Հանրակրթական պետական կրթակարգ, չափորոշիչ „Անտարես“, Երևան, 2021⁶ էջ 25-29

Մեր երկրում աշակերտների արժեքային համակարգի ձևավորումը ներառված է ՀՀ Հանրապետության պետական չափորոշչում որպես հենց կրթության բովանդակային բաղադրիչ:

Յուրաքանչյուր ուսումնական առարկայի մասով սովորողների պատրաստվածությունը ներկայացվող գիտելիքային պահանջների մեջ առանձին կետով նաև նշվում է արժեքները և դրանց ձևավորումը, որոնք պետք է տա դպրոցը: «Արժեհամակարգ» հասկացությունը մանկավարժական գիտության մեջ ըմբռնվում է բավական լայն շառավիղով: Առավել ընդունված է այն ընկալումը, որ արժեհամակարգը մարդու բարոյական, գեղագիտական, հոգևոր, իմացական, մշակութային և էթնիկական արժեքների համախումբն է, որն անհրաժեշտ է անձի ներդաշնակ, բազմակողմանի ձևավորման և զարգացման համար: Արժեհամակարգի մեջ կուտակված է անցյալի փորձը, որի յուրացումը աշակերտների մեջ ձևավորում է հայրենասիրության, սեփական ժողովրդի պատմության, նրա ստեղծած մշակութային արժեքների, գիտական նվաճումների համար հպարտության զգացում: Իսկ ակտիվ ճանաչողական գործունեության պայմաններում ձևավորված գիտելիքները աշակերտների մոտ վերածվում են համոզմունքների և կարողությունների: Այսօր աճող սերնդի դաստիարակության գործն ընթանում է տարբեր հանգամանքների ազդեցության ներքո՝ ժողովրդագրական, ազգային, մշակութային, ընտանեկան, կրթական, հասարակական, սոցիալական և այլն: Հաշվի առնելով բազմաթիվ այս և այլ հանգամանքներ՝ ժամանակակից մանկավարժության համար խնդիր է դառնում սովորողների ազգային գիտակցության ձևավորումը սեփական ժողովրդի պատմության ու մշակույթի հենքի վրա՝ չանտեսելով համամարդկային արժեքները: Արժեքների բուրգի գազաթին գտնվող նվիրական ու մեծագույն արժեքը՝ հայրենասիրությունն է, որը լավագույն կերպով մատուցվում է «Սասունցի Դավիթ» էպոսի ուսուցման ժամանակ:

Այն մեծագույն արժեքն է, որ հարգանք ու պատկառանք է հարուցում, նույնիսկ երբ դրսևորվում է հակառակորդի կամ թշնամու մոտ:

Ի դեպ, յուրաքանչյուր ուսուցիչ ունի որոշակի հեղինակ կամ ստեղծագործություն, որը նրան ամենադյուրին կերպով է օգնում իր մանկավարժական խնդիրները լուծելու,

տվյալ դեպքում՝ հայրենասիրության բարձրագույն արժեքը սաների հոգիներում սերմանելու համար: Նոր սերնդի արժեհամակարգի ձևավորման, կրթության և դաստիարակության գործում լուրջ անելիքներ ունի հայ դպրոցը, որի գերնպատակն է կերտել բարոյական, ազգային արժեքներով օժտված, ազգային նկարագիր ունեցող սերունդ: Այս նպատակն իրագործելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել ու կատարելագործել ոչ միայն հայրենի և համաշխարհային գիտությունների ճյուղերը, այլև մանկավարժության անցյալի ժառանգությունն ու նրա ժամանակակից փորձն ու մեթոդաբանությունը: Ժամանակակից դպրոցի կարևորագույն առաքելություններից մեկն էլ երեխայի մեջ իր ազգին բնորոշ բարոյական և հոգևոր արժեքների ձևավորումն ու զարգացումն է:

Նրա խնդիրն է պահպանել և փոխանցել այն արժեքները, որոնք ժառանգել ենք մեր նախնիներից, և որը մեր անխառն ինքնատիպությունն է համաշխարհային մշակույթի բազմերանգության ու բազմազանության մեջ:

Ուստի 21- րդ դարի դպրոցում դաստիարակության և կրթական գործընթացի ճիշտ կազմակերպման համար շատ կարևոր են ոչ միայն համամարդկային, այլև հայրենի մշակույթի բարձրարժեք ստեղծագործությունների ուսումնասիրումն ու ուսուցումը: Այդ ստեղծագործություններում արտահայտված են մեր ժողովրդի հոգեկերտվածքը, աշխարհընկալումը, մարդասիրական գաղափարներն ու գալիքի երազանքները: Հայ ժողովրդի ավանդույթներում է, որ վառ կերպով արտացոլված են մեր ազգի ազգային հավաքական բնույթը, անդրդվելի կամքը, ներքին զորությունն ու հնարավորությունները, ապրելու, վերածնվելու և հարատևելու ունակությունը, ազգերի պատմության մեջ իր արժանի տեղն ունենալու ձգտումը:

Հասարակական կյանքի առաջընթացը պայմանավորված է համախմբվածությամբ, գիտելիքների բարձր մակարդակով ու մշակութային արժեքների ոչ միայն ստեղծմամբ, այլև պահպանմամբ: Պետք է դաստիարակել սերունդ, որը կկարողանա շարունակել ազգային լավագույն ավանդույթները, աշխարհին ու մարդկությանը ցույց տա իր ազգի մշակութային հարստությունն ու բարոյահոգեբանական արժանիքները:

Ինչպես գիտեք, հայրենասիրական բնույթի զգացումները դրված են ողջ կյանքի եւ մարդկության առկայության վրա՝ որոշակի սոցիալ-մշակութային միջավայրի ազդեցության ներքո: Այսպիսով, մարդիկ անմիջականորեն ծնվում են բնության մեջ, շատ բնական եւ աննկատ, սովորում են շրջակա միջավայրին, ինչպես նաեւ իրենց հայրենի երկրի մշակույթին, իրենց հայրենի ժողովրդի կյանքին:

Պետք է հաշվի առնել, որ յուրաքանչյուր երեխա զգում է զգացմունքների օգնությամբ իրեն շրջապատող իրականությունը: Ահա թե ինչու, ցանկացած աճող սերնդի հայրենասիրական դաստիարակությունը պետք է սկսվի սիրո զգացումն իր հայրենի քաղաքի, երկիրի նկատմամբ սերմանելով: Միայն դրանից հետո նա հիացմունք է զգում իր հայրենի գյուղի համար: Մի քանի դասից հետո դրանք չեն առաջանում: Որպես կանոն, սա արդյունք է համակարգված եւ բավական երկար, ինչպես նաեւ նպատակային ազդեցության երեխայի վրա:

Երեխաների դաստիարակությունը պետք է իրականացվի անընդհատ, դասարանում, գործողություններում, նույնիսկ խաղի մեջ եւ տանը: Մանկավարժական աշխատանքը կառուցված է այնպես, որ անցնում է սրտով: Հայրենիքի հանդեպ սովորողների սերը սկսվում է նրա մոտ ուսուցչի, միջավայրի կատարած աշխատանքի արդյունքում:

Կրթության զենքը և գլխավոր իմաստը պետք է դառնա արժեհամակարգի ձևավորումը: Արժեքային համակարգը նախատեսում է , որ դպրոցն ավարտող յուրաքանչյուր աշակերտ պետք է՝ լինի հայրենասեր և պատրաստ ծառայելու հայրենիքի պաշտպանության գործին

կարևորի ազգային պետական մտածողություն և գործելակերպ ունենալը և դրսևորի դրան հասնելու ձգտում ու կամք ունենա ազգային ինքնագիտակցություն կարևորի ազգային հիմնախնդիրների լուծման գործում իր մասնակցության անհրաժեշտությունը: Այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է լուծել կրթադաստիարակչական մի շարք կարևոր խնդիրներ: 1 Գաղափար տալ հայ մշակույթի, քաղաքակրթության նրա առաջացման ու զարգացման օրինաչափությունների, առանձնահատկությունների մասին: Ծանոթացնել հայ ժողովրդի մշակութային արժեքների հետ: 2 Պատկերացում տալ մեր

ժողովրդի կյանքի ու կենցաղի , ապրելակերպի ու ավանդույթների, բարքի ու վարքի մասին: 3 Բացահայտել պատմամշակութային գործիչների կյանքն ու գործը: 4 Դաստիարակել խորը հայրենասիրություն , ձևավորել հայրենիքի, ազգային պետության ու ժողովրդի նկատմամբ ազգային արժանապատվություն ու հպարտություն:

Մովորողները պետք է հստակ գիտակցեն, որ հայրենիքը սուկ աշխարհագրական միջավայր չէ, այլ հոգևոր արժեքներով հարուստ ու սրբազան անկյուն, տարածք, որը քոնն է և յուրաքանչյուր հայինը:

Մովորողների բարոյական նորմերի, հայրենասիրության ձևավորման արդյունավետությունը երևում է այն ժամանակ, երբ դաստիարակության խոսքային մեթոդները զուգակցվում են գործունեության տարբեր ձևերի հետ, և աշակերտը այդ գիտելիքները դրսևորում է իր առօրյա վարքում՝ տանը, դպրոցում, ընկերների շրջանում:

Եզրակացություն

Բոլոր ժամանակների և մանավանդ այսօրվա դպրոցի առջև դրված է կյանքի կողմից պարտադրված կարևորագույն խնդիր. այն է՝ դաստիարակել հայրենասեր սերունդ: Այսօրվա մարտահրավերները ավելի են կարևորում այսպիսի սերունդ ունենալու անհրաժեշտությունը: Այս հարցն ավելի սուր է ներկայանում մեր օրերում, քանզի այսօրվա աշխարհաքաղաքական զարգացումների կիզակետում հայտնված մեր հայրենիքի վաղվա օրը վտանգված է, իսկ վաղվա օրվա հայրենյաց սահմանի պաշտպանն այսօրվա դպրոցականն է ու նրա մեջ հայրենասիրություն սերմանող ուսուցիչը, ով իր անխոնջ աշխատանքով մատաղ սերնդի հոգում դնում է հայրենասիրության ծլարձակող սերմեր:

Հայրենասիրական ստեղծագործությունների ուսումնասիրումը անհրաժեշտ գործընթաց է հայ դպրոցականի համար: Դրանց միջոցով նա ծանոթանում է ազգի մշակույթի , նրա անցած պատմական ուղուն, հայտնի հերոսներին: Ստեղծագործությունները ուղղակիորեն ազդում են սովորողների ներաշխարհի, հոգեբանության վրա, հարստացնում ու զարգացնում են նրանց արժեքային համակարգը, սովորեցնում սիրել հայրենիքը և անհրաժեշտության պահին պայքարել նրա ազատության և անկախության համար: Յուրաքանչյուր աշակերտ պետք է իմանա՝ որպես հայ որն է իր անելիքն այստեղ՝ հայրենիքում: Ազգային գաղափարախոսությունը պետք է հուշի սեփական պատմական առաքելություն, որտեղ ամենակարևորը հայրենիքը սիրելն է իրական սիրով: Հենց այս պատճառով է , որ կրթության հենքը և գլխավոր իմաստը դառնան արժեհամակարգի ձևավորում: Աշակերտները, բացահայտելով էպոսի գաղափարական բովանդակության հիմնահարցերը, կունենան տեսլական՝ ինչպիսին դառնալ, դեպի ուր շարժվել: Առարկայի ուսումնասիրման շնորհիվ ձևավորվում է ազգային դիմագիծ, պետականամետ մտածելակերպ ունեցող հայ ժողովուրդ և հայոց պետականության դերը համաշխարհային պատմության համատեքստում պատկերացնող, հայոց ազգային և համամարդկային արժեհամակարգը կրող պատասխանատու անձ և քաղաքացի:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Մ. Գիլավյան, Ժամանակակից հայ մանկագիր բանաստեղծներ, Ե., 2005:
2. Հանրակրթական պետական կրթակարգ, չափորոշիչ „Անտարես,,
Երևան, 2021
3. Ղույումչյան Գ. Ե. Գիրք 1, Մանկավարժություն, Երևան, 2005թ. 463 էջ.:
4. Լ. Ներսիսյան, Նորագույն շրջանի մանկապատանեկան արձակը, Ե., 2004